

נאמר של נייר

עמוס עוז במיטבו * טעות־זוטא של חיים נגיד

וחיים פסח * שימחה נוח קרמר על שטר ההיסטוריה

מקור

מנוחה נכונה

סיפרו החדש של עמוס עוז מנוחה נכונה, שראה־אר בימים אלה, מייצג את בשלותו של עוז כסופר ומבסס את מקומו בפיסגת הסיפורת הנכתבת כיום בישראל. מנוחה נכונה הוא הטוב, הבוגר והתלת־מימדי שבספרי עמוס עוז.

מנוחה נכונה הוא סיפור אבות ובנים בנוסח ישראלי, הנפתח בפתיחה עזיבה אופיינית: "איש קם ועובר ממקום למקום. מה שהעניין האיש מאחריו נשאר מאחריו ומביט כנבו. בחורף שנת ששים וחמש החליט יונתן ליפשיץ לעזוב את אשתו ואת הקיבוץ שבו נולד ובו גדל. הוא נגד כלבו לצאת ולהתחיל בחיים חדשים."

עוז מוליך את הקורא מהרגיעה החייצונית של ישראל בשנות ה־60, אל אותה

• עמוס עוז — מנוחה נכונה; עט' עובד הספריה לעט; 381 עמודים (כריכה רכה).

התפוצצות של מילחמת 67 — המוצגת בסיפרו כסופו של עידן. מנוחה נכונה הוא מעין רישום של שנתיים בחיי קיבוץ (1965 עד 1967), המייצגות את מכלול ההתרחשויות שעברו על החברה הישראלית באותה עת. אחד מגיבורי של הסיפור הוא ראש־משלתי־ישראל באותה עת, **דני אשכול**.

יונתן ליפשיץ, בנו של המנהיג ה־מקומי, מי ששימש כשר באחת ממשלות מפא"י, מואס בחיי הקיבוץ ובאשתו, שמורותה גוברת והולכת אחרי אובדן עוברת בשעת־לידה. ליפשיץ חי בצילה של דראמה אשר התרחשה מעט טרם לידתו, כאשר אחד מחברי הקיבוץ, **כנייה טרוצקי** התאהב באמו **חווה**, "בדרך רוסית, כרמזות וכשבועות וכווידריום קדחתניים". לילה אחד, בשעת טירוף, ירה טרוצקי המאוהב באהובתו הרה, בבעלה, אביו של יונתן, ובפר של המשק, כיוון כדור אחרון למיצחו, אלא ש, כל היריות האלה החטיאו את מטרתן וגם טיפת דם אחת לא נשפכה... טרוצקי המאוהב ברח מהארץ והפך מלונאי עתיר־הון במיאמי־ביץ', ארצות־הברית. עד לסוף מנוחה נכונה לא ברור אם אביו של יונתן הוא אותו טרוצקי או שמא אביו־גדלו, **יהדק ליפשיץ**.

ב־381 עמודי מנוחה נכונה מתאר עוז את הקיבוץ בריאליזם ספרותי חסר־תקדים, בלא כחל ושרק, במוגו־טו־טו־טו של חיו, בעולם הקטן שבו דחוסות להן נשמות רבות המנקרות אחת ברעותה. יונתן מנוכר מכל המתרחש סביבו. מסרב לקבל על עצמו את ניהול המוסד בקיבוץ, אינו יודע כיצד לספר לאשתו **רימונה** את מחשבותיו בדבר עזיבת הקיבוץ. הוא שקוע רובו ככולו בעולם לא מצוי אולי של מהלכי שחיתת, תוך הגדלת התהום בחיי הנישואין: "היא ידעה שהוא לא ישן. הוא ידע שהיא יודעת. שניהם ידעו ושקפו. שכבו שקטים וחיכו." כמו בהופעה של דאוס־אקס־מכניה, מגיח מתוך האין **עזריה גלפולין**, צעיר שניצל בילדותו מן השואה, המחליט להתיישב בקיבוץ, שהוא מרכז העלילה. עזריה מגיע עם מעט תפצים וגיטרה, הוא השתחרר מן הצבא ומחליט להתקבל כחבר בקיבוץ גרנות, בשל מאיסתו בעיר: "החיים בעיר הגדולה, הפרדיות, התחרות האכזרית, הממנות והצביעות ואדם לאדם כמו שאמרים זאב" רק בשל כישוריו של עזריה כסמל טכני בצבא, מקבלו יולק, אביו של יונתן, כעובד מוסך: "אני כבר ששה שבועות מחפש בנות עיפר־שכיר למשך שלוש". יונתן חי בצילה של פעולת־תגמול שנערכה בחירת־תאופיק בשנת 1960, פעולה במהלכה נפצע, חילץ משה־האש פצוע אחר ועל כך זכה בצל"ש. ליונתן לא ברור מדוע נשא לאשה את רימונה, מעשה שהביאו לכבילה לאותה שיגרה המתרידה והמפחידה אותו: "אחר־כך עיב יהיה סתיו. אתה תישע לעחק שח באליפות הקיבוצים ואולי שיה תגיע לאחד המקומות הראשונים...". וברגע של לחץ, מבחיר יונתן לרימונה: "אני לא יכול להמשיך להיות כאן."

בעוד יונתן עובר את התליך חיפוש הדרך לעקירה מהקיבוץ, טווה עזריה את חלומות השתרשותו בו: "עזריה נכסף להתודע מחד ובלו שום דיוחי אל כל הנפשות האלה: לדבר, להסביר, לרתק, לעורר רגשות חזקים, לחדור ולגעת בחיי כולם ככל כחוו". הרעיון המרכזי המפיל את עמדתו הפוליטית של עזריה, הוא שלילת תקופת שילטונו של דוד בן־גוריון בארץ. רעיון זה, בדומה לאחרים, מיון את נשמתו הסוערת של עזריה: "ישא סדרות של הרצאות וידליק את כולם כהתלהבות מחודשת. ינהל חוג. יכתוב מאמרים בעלון הקיבוץ. ינהל כתרדמה את יולק עצמו כאשר ישפוך אור על ימי ממשלת בן־גוריון. יתווכח ויזכיר בראיות ניצחות. עד מהרה יודע כאן כי נפש נדירה באה לשכון ביניהם..."

עולם הזיותיו של עזריה מגיע הרחק מגבולות הקיבוץ, הזיות בדבר הפיכתו למעין א"ר גור־רון של הדור החדש, דמות שסוגרים לה, דמות ששמה יגיע למרחקים: "כעבור זמן, ואולי כבר בימי הקיבוץ הבא, יחקור ראש־הממשלה אשכול את מקורכיו וישאל מי הוא הפלא השמימי הזה שכולם מדברים עליו, מדוע לא יכניפו אותו פעם אלו, שניוכל לברוק מקרוב איזו חסורה היא זו?"

בבוקר הראשון לשהותו של עזריה בקיבוץ מעירו יונתן לעבודה במוסך, ובאורח מופלא, מצלית עזריה להדריך את יונתן בתיקונו של טרקטור אבוד מתחנה, שספק רב אם ישוב לנסוע בדרכי הקיבוץ. כבר באותו ערב בא עזריה לחדרם של רימונה ויונתן עם הגיטרה שלו, כפתי המאמין למדיניות הדלת ה־פתוחה של הקיבוץ. הוא גלוי, מאמין בערכים, שמאמין באדם ובתרבות. סיפר לרימונה ויונתן את סיפור הגולה שלו, תוך שהוא מתאהב בהדרגה ברימונה: "במעמקם החל עזריה גיפולין לקוות שטרעה זו תפגע בו, תעליב, תגרום לו איזה עוול משוער, ואז היא תהיה

מחוייבת לפייס אותו ככל רחך פוחה. והוא לא ידע מה". אחרי מישחק שח מזור, שבסופו ניצח יונתן, הוציא עזריה את הגיטרה, פרט עליה מגנינה עצובה ונפרד מהם. את־כך אמר יונתן לרימונה: "הוא פספסן גדול, רמאי וגומאי, שחצן וגם חפזן, ותראי איך למרות כל אלה הוא מצליח איכשהו לעורר מין סימפטיה".

עד מהרה הופך עזריה לשי־דבר ב־משק, תוך שכוכבו דורך בעבודות המוסך ובהתקנת כל הכלים החקלאיים. הוא

סופר עוז

האשם האמיתי — בן־גוריון

מהפנט את בנות המוסד החינוכי, תוך שהוא פולט אימרי־שפר וציטוטים. הזמן מתואר בלשונו של עוז: "שנת ששים וחמש, חורף בין המלחמות, כל חלומות־הזוועה עם זכר היסורים שהיו ועם פצעי הנפש, כולם צריכים להגליר כדי שתהיה שמחה."

אבות ובנים. בעוד יונתן קרוע ב־פצעי נפשו, ממשיך יולק האב בשיגרה הפוליטית־מיפלגתית שלו, אותו מסע עטוף כזבים של "דין התנועה" ו"אחר־ריות היסטורית". הוא מגיע לשיבת הנ־הלת המיפלגה בתל־אביב, שם הוא נושא את דברו. אחרי ישיבת ההנהלה יוצא יולק, ובשוטטו ברחובות תל־אביב, בוחן הוא את מעשי דור האבות המייס־דים ותוצאותיו: "הנה הכל הולך ו־חורר לרישנו: חלוצים לישעבר צירסו וחסכו ולו והנה גם קנו להם בית חדש. ובבית הקרמיו סלון ובסלון תעמיר לה שירה ובתוך השירה, מאחורי דפנות־הזכוכית, וראי מניח לו סרוויז, למען יראו ויראו ככרי אשכול כנאמו."

חווה, רעייתו של יולק ואמו של יונתן, רואה את יולק ואת דורה בעיניים אמיתיות יותר: "לילה־לילה במיטה לצד האיש המאביר, ריחות המחלה שלו, נשימת מת הסיגריות השנואה, קול נחרתו על פניה, מיתאר חיוור של מרפי ספרתי העמופים על הקיר מנגד כאור בית־הכסא שאותו אסור לכבות, סובכירים שלו על השירה על הקיר על מראשות המיטה כמו פלקס עבה: אני הנני אישיות לא־מית, אני הייתי מיניסטר. אתה היית מיניסטר, אתה אישיות לא־מית ואני, אישיות הייתי המפריש שלך, הגרכיים הישנים שלך, שמכביאים מתחת לתחת־החורף שלך וגם תחת־החורף של אני הייתי, איזוני..."

בעוד דור האבות מוצג בסיאובו, מת־מקד הסיפור יותר ויותר בדרך המשק, דור הבנים, שתוכנת להשגת המטרות הלאומיות של דור המייסדים. אחת

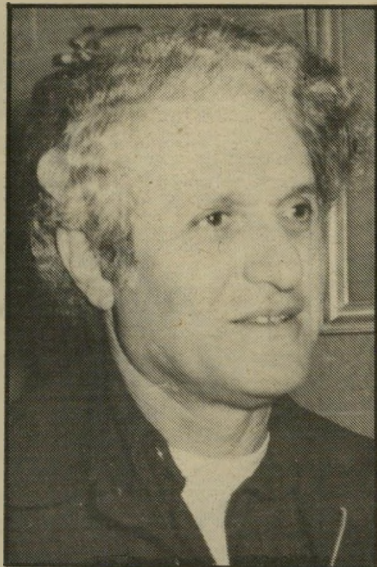
החוויה הישראלית של מי הים התיכון?

יש טעויות ויש טעויות. טעות אחת, שאירעה באחרונה בעולם הספר הישראלי, היא יותר משגגה פשוטה. היא מלמדת רבות על בעליה.

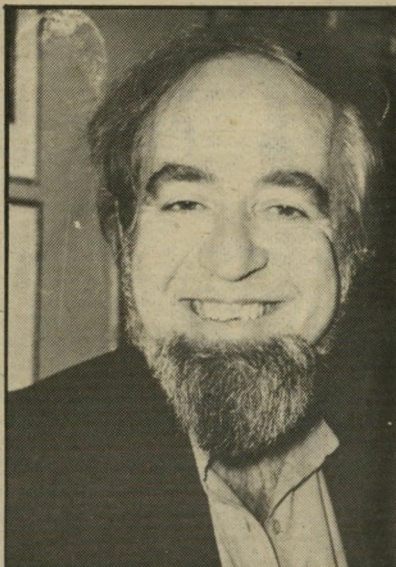
שני עסקני ספרות שוליים, **חיים נגיד** ו**פסח**, פירסמו בעזרת קרן תל־אביב לטיפוח ולאמנות והוצאת הקיבוץ המאוחד את מיבחר זוטא ב' של שירי

בעמוד 84 באנתולוגיה זו מתפרסם שיר בשם הים התיכון. מחברו של השיר, כד כתוב שם, הוא **נתן זך**.

אלא שהשיר הנפתח ב,הים התיכון הוא הנוכח / בדיחה יפואית על אודות הכריכה של / יונה — / דעתי לא היתה נתונה לברדיות: / כאב וחוכמה סיתנו

משורר יונתן — אודות הבריתה

משורר זך — בדיחה יפואית

את אבני החזמה... אינו פרי־עטו של המשורר המעולה נתן זך, המיוצג באנתולוגיה זו בכמה שירים. שיר זה הוא פרי עטו של נתן אחר, **נתן יונתן**, משורר ששיריו לא נמצאו מן הסתם ראויים להיכלל באנתולוגיה, למרות ששירובוטו של עורך האנתו־לוגיה, חיים נגיד, נמצא כראוי להתפרסם בה, על חשבון משלם המיסים התל־אביבי. התרמטם של האדונים נגיד ופסח את נתן יונתן ברוחה למדי: יונתן טמא חטא כבד לקדושת השירה, הוא מחבר פיומונים המגיעים לראשי מצעדי־פיומונים, ואינו משועבד לנצח השירה הטוהרה. לכן הוא אינו נחשב בעיניהם, לכן אסור לטמא בנוכחותו אנתולוגיה מכובדת של שירה, לכן הם לא כינסו משירי תל־אביב שלו והפכו את נתן זך למחברו של הים התיכון.

נצח השירה העברית. שכחו את צפרדעי השירה של הדורות הקודמים, ישכח גם את האדונים נגיד את פסח, אך יזכור את שמו של נתן יונתן.